

POGLED NA SVOJE DELO

INTERVJU Z JANJO VIDMAR*

Menite, da ilustracije vplivajo na branje knjig? Ali je po vašem mnenju dovolj le zanimiva naslovna stran in sam naslov knjige; bolj vpadljiv, boljši je (kot recimo Aknožer, ki je zelo posrečena tvorjenka)?

Ilustracije vsekakor tvorijo pomemben segment teksta na nižji starostni stopnji, ko je otrok še v fazi predoperativnega načina mišljenja. Do neke mere se strinjam z Nikom Grafenauerjem, ki pravi, da naj bi bila prva besedila podana otrokom celo brez ilustracij, tako da bi besedilo v otroku sprožilo lastno domišljjsko predstavo. Po drugi strani pa ne moremo mimo dejstva, da ilustracije bogatijo in izzivajo svet otroške domišljije. Toda v najstniških letih je pri bralcih z že razvitim formalno-logičnim mišljenjem ta imaginativna plat potisnjena v ozadje. Dober mladinski roman ali povest lahko polnokrvno zaživi tudi brez ilustracij. Pri mojem delu *Aknožer* so ilustracije prijetna poživitev, vendar zaradi njih delo samo ne pridobi na vrednosti.

Vse vaše knjige niso ilustrirane. Kako to?

Ilustrirane so: *Aknožer*, *Klovn iz Strahovskega dola* in *Čudni vitez*. Prva zato, ker je z enakimi ilustracijami v nadaljevanju izhajala že v *Pilu*, drugi dve pa zato, ker naj bi lenega bralca na nižji starostni stopnji pritegnili do te mere, da bi ju vzel v roko. Deli se med seboj razlikujeta na snovno-tematski ravni,

tako da v *Klovn*u, ki sodi v žanr srhljivke, nenavadne, groteskne ilustracije že same do neke mere vizualizirajo strah. Toda to je besedilo, ki je bilo načrtovano natančno tako, da ga dopolnjuje ilustracija. Ne vem, če bralec pri trinajstih, štirinajstih potrebuje ilustrirano besedilo. Mar se ga v dobi elektronskih medijev ne pošiljuje z vseh strani z vizualizacijo, ki spodbuja miselno neaktivnost?

Torej ne odločate sami, kdo bo ilustriral vaše knjige?

Ne. To predlaga urednik in podobna klavzula stoji tudi v avtorski pogodbi. Po mojem mnenju znajo dobre mladinske povesti in romani tako ali tako že sami dovolj plastično zaživeti v bralčevi domišljiji. Nisem še slišala najstnika, ki bi se pritoževal, češ, fej, ta roman pa ni ilustriran. Pravljice pa naj tudi v prihodnje bodo ilustrirane, saj je tam slika tekst.

Z ilustratorjem torej sploh ne sodelujete? Mu niti ne namignete, kaj vam je všeč, kaj od njega pričakujete...?

Ne. S plastičnostjo besedila dovolj zgovorno nadomestimo ilustracije, česar pač v pravljičah, namenjenih majhnim otrokom, ni mogoče. Menim, da bi bile ilustracije v mladinskih romanih včasih celo moteče.

Aknožerja je ilustriral Ivan Ribič. Ste se zanj odločili vi?

* Pogovor je nastal marca 2000 v okviru seminarja iz mladinske književnosti na Filozofski fakulteti v Ljubljani, posredoval nam ga je dr. Igor Saksida.

Ribič je ilustriral besedilo že v Pilu. Ker se z Igorjem pozna že z Akademije za likovno umetnost, kjer sem nekoč študirala slikarstvo, ni bilo dvoma, da bo Igor svojo nalogo dobro opravil.

Kako bi komentirali njegove ilustracije? Ste zadovoljni z njimi?

Slog diši po stripu in je v interakciji z besedilom, ki na lahkoten in nevsiljiv način opisuje stereotip današnje najstnice. Nemara gre del zaslug, da je *Aknožer* knjiga, ki jo mladi izredno radi prebirajo, tudi ilustracijam.

Moj prijatelj Arnold nima ilustracij. Ali je vzrok temu tudi dejstvo, da je knjiga izšla šele potem, ko se je na televiziji iztekla istoimenska nadaljevanka?

Ne. Za to obstajajo formalni razlogi. Zbirka Dober dan, roman!, ki izhaja pri DZS, ni ilustrirana, ker pač dela znotraj zbirke sodijo v zvrst mladinskih povesti oziroma romanov. V tej zbirki sta izšli še dve moji deli: *Princeska z napako* in *Peklene počitnice*. V tovrstni literaturi ne vidim potrebe po ilustracijah, še več, menim, da bi delo, kakršno je *Princeska z napako*, ilustracije deklasirale.

Ste sami izbrali to zbirko?

Ne. Že tedanjemu uredniku Borisu A. Novaku se je zdel scenarij za nadaljevanko vreden prozne obdelave. S tem je potem soglašala tudi nova urednica Breda Rajar. Naslovnice v omenjeni zbirki ilustrira Alenka Vogelnik, sploh je celotna zbirka zelo estetskega videza, tako da reflektira nekakšno spoštovanje do knjige same. In nekaj podobnega lahko trdim tudi za zbirki *Odisej* in *Sinji galeb* pri Mladinski knjigi.

Ali kot mladinska pisateljica vidite konkurenco v drugih medijih, predvsem v televiziji, pa tudi v internetu?

Konkurenca je neizbežna. Knjiga postaja le eden od medijev na tržišču. Torej

je na nas, na založnikih in avtorjih, da bralca prepričamo, zakaj je medij, ki mu ga ponujamo, privlačnejši od drugih. Konec koncev tudi televizija med poplavo kiča nudi kakovostne oddaje, oddaje, ki so dobrodošle za pridobivanje informacij, za otrokovo spoznavanje dialektike sveta. Današnjemu otroku knjiga ne more nuditi tistega izziva kot nekoč. Toda lahko mu da košček intimne, trenutke s samim seboj, ki se izgublja v poplavi potrošniške mrzlice. Sama raje preberem dobro knjigo, kakor si ogledam dober film. Kajti svet, ki ga v meni zbudi knjiga, je drugačen od sveta, ki ga je taista knjiga vzbudila pri nekem drugem bralcu. In ko knjigo preberem drugič ali tretjič, mi vzbudi vedno drugačne predstave. In zato ne potrebujem ilustracij. Film pa je režiserjeva vizija sveta in meni preostane le, da se identificiram z njim ali pa ga zavrnem. Zato mi pomeni knjiga svojevrstno terapijo. Ne le tista, ki jo ustvarjam sama, marveč tudi ona, ki jo prebiram in v svoji domišljiji, poustvarjam.

Se biti pisateljica sploh še splača, ker imate takšno konkurenco v drugih medijih?

Ne, finančno se gotovo ne splača. Zato pa počnem še druge reči: pišem scenarije za filme, nadaljevanke, reklame, sodelujem pri podelitvah bralnih značk, gostujem v knjižnicah, lektoriram, skratka delam vse, do česar se dokopljajo moji lačni prsti. Danes so okoliščine pisateljem precej nenaklonjene; založbe so tržno naravnane in urednikov ne zanima več umetniškost besedila, marveč le njegova komercialna vrednost. To v večini primerov velja le za domače izvirno leposlovje, pri prevodni literaturi so kriteriji drugačni.

Pišete tudi scenarije. Koliko ste jih doslej že napisali?

Zdaj pišem devetega. Od osmih projektov so bili trije realizirani. Če bo vse

po sreči, se bo podobno godilo tudi zadnjemu.

Radi vključujete v svoje knjige različne medijske podobe (kot na primer Moj prijatelj Arnold)?

Pravzaprav z izjemo Arnolda S. v moji literaturi ne domujejo medijske zvezde. Pa še mišičnjak Arnold je bil v kontekst scenarija vključen zaradi specifičnih okoliščin, ki botrujejo življenju glavnega junaka. Današnji otrok je obkrožen s potrošniško miselnostjo odraslih, zato je čedalje bolj osamljen in izgubljen. Glavni junak nadaljevanke in knjige *Moj prijatelj Arnold* je tako prepričan, da bi si z uveljavljeno podobo Arnolda S. pridobill ugled pri dekletih. Vendar si ga nazadnje pridobi s pametjo, kar žal ni uspelo resničnemu Arnoldu Schwarzenegerju, ki kljub doktoratu iz ekonomskih znanosti ostaja bebček akcijskih filmov.

Ali je sploh kakšen vpliv filmskih junakov na vaše like?

Ne. Lahko bi bil Martin Krpan ali Peter Klepec, vendar omenjena junaka izhajata iz ljudskega izročila, za tega pa vemo, kako antifolklorno deluje dandanašnji pri cyber podmladku.

Ste vse knjige napisali po naročilu?

Ne, po naročilu so nastali le *Junaki petega razreda* in *Moj prijatelj Arnold*. Preostanek mi je narekovala preveč dejavna domišljajska žilica. Moj življenjsko pisateljski moto se glasi: ena knjiga na leto, ki zateži, in ena do dve, ki potem zategnjene živce sproščata.

Koliko prej ste imeli naslov za scenarij Moj prijatelj Arnold?

Naslov je zrasel na režiserjevem zelniku. Moj zelnik za tovrstno početje nima okopane gredice, le razraščen plevel. S tem me je rešil tudi zagate, kakšen naj bo pravzaprav odnos med dečkom in filmskim junakom, saj se sama do tega

večplastnega vprašanja nekako nisem mogla dokončno opredeliti. Režiserju gre zasluga tudi za naslov *Junaki petega razreda*. Vse drugo sem mukoma izkopala na lastnem vrtičku.

Se vam zdi, da ste bolj uspešni kot pisateljica ali kot scenaristka?

Ne vem. Kaj se zdi vam? Vsekakor sem kot pisateljica trenutno bolj prepoznavna, saj že od leta 97 nisem imela nobenega realiziranega filmskega projekta, kar pa me niti ne pekli pretirano, ker sem po svojem ustroju, ha, ha, ha, iz pisateljskega testa.

Sedaj pa spet pišete scenarij?

Prijavljeno imamo literarno in filmsko dejavnost in bilo bi krivično, če občinstva ne bi posiljevala tudi s svojimi scenarističnimi idejami. Osebnost mi je ljubša literatura, vendar svojo empatijo tudi pri scenarijih odlično eksploatiram. Poleg tega je za ustvarjanje scenarija potrebna velika disciplina, kar je za mojo gostobesednost prava klofuta. Film in knjiga sta dva različna medija, ki imata vsak svoje zakonitosti.

Imate svojo internet stran, kjer se predstavljate?

Ne.

Ste v tej smeri že kaj razmišljali?

Ne, ker me to ne zanima.

V nekem intervjuju ste rekli, da so slovenski filmi in tudi literatura »visoka umetnost«. Kako vi to »znižate« oziroma poskrbite, da bralci rajši segajo po domači literaturi in gledalci po domači filmski produkciji?

Nekje sem že izjavila, da sodim med avtorje, ki so tako zelo vpeti v ta čas, da niti v literaturi ne smejo izgubiti tal pod nogami. Sploh si ne drznem presegati realnosti, katere vzvodov še vedno ne dojemam povsem, kako neki naj

potem zaplujem čeznjo? Za nas Slovence je znano, da moramo vsako reč pospraviti na svoje mesto in da se v ropotarnici različnih teženj in hotenj ne znajdemo dobro. Kriteriji, ki pri nas evalvirajo umetnost oziroma kulturo sploh, so tako visoki, da smemo biti povsem pomirjeni, ker jih malone nihče ne dosega.

Ste torej uspešna mladinska pisateljica. Prebrala sem, da je vaša želja uspeti kot pisateljica literature za odrasle. Zakaj?

Literaturo za odrasle sem ta hip postavila na stranski tir, ker me je pisanje mladinskih besedil povsem obsedlo. Literatura za odrasle ne pozna omejitev, mladinska pa jih potrebuje zaradi specifične perspektive. Želim si, da bi znala združiti segmente trivialne literature, ki mlademu bralcu nudi trda tla pod nogami, z zahtevnejšimi prvinami. Rada bi zaorala brazde, ki bodo klile tudi čez dvajset, trideset let. Kajti nekatera filozofska vprašanja so večna. In vsak od nas išče odgovore nanje po svojih najboljših močeh.

Povedali ste nam, da pišete novo knjigo. Ali nam lahko zaupate, kakšna bo njena vsebina?

Dve knjigi mi bosta izšli letos. Prva bo govorila o slovenski vojni, druga pa o

zunajzemeljski energiji in sodi v napovedano nadaljevanje *Junakov petega razreda*.

So to tisti Dosjeji X, ki ste jih napovedovali?

Res je. V knjigi odpiram vprašanje o prihodnosti človeštva oziroma o smislu njegovega obstoja. Po vsej knjigi so razpršeni drobci o izvoru življenja, o njegovi namembnosti, skratka nekakšna civilizacijska klasifikacija. Glavni junaki na koncu izpuhtijo. Nekaj podobnega se bo zgodilo vsem nam, s to razliko, da otroci potrebujejo srečen konec in ga v knjigi tudi dobijo, za nas odrasle pa nisem tako zelo prepričana.

Bo potem sledilo nadaljevanje, da bo mo to izvedeli?

O nadaljevanju ta hip ne razmišljam. Upam, da bo knjiga otrokom všeč, četudi se bojim, da zaradi nekaterih zahtevnejših segmentov ne bo ravno med najbolj priljubljenimi. Je že tako, da otrokom z ucnim načrtom vsiljujemo določen tip literature in se jim potem v vsej silni preobremenjenosti upre vsakršno poglabljanje v najbolj preprosta in obče veljavna življenjska vprašanja, ki jih živijo vsak dan, ne da bi se pomudili ob njih.

Hvala za pogovor.